

## НАМЕРНА ИЛИ "МИЛОСРДНА" ЕУТАНАЗИЈА НА ПАКТОТ ЗА СТАБИЛНОСТ

**П**актот за стабилност, меѓународен инструмент формиран за давање помош за развој на демократијата на земјите од Југоисточна Европа, потоа за поттикнување на економскиот развој и јакнење на безбедноста и сигурноста во регионот, заминува во историјата, без да биде даден отчет колку проекти се реализирани и дали во земјите од Западен Балкан е создадена клима за соживот и за економски просперитет.

Оние кои го обмислија, го облекоа и го создадоа, а тоа е меѓународната заедница и ЕУ, решија да го еутанизираат Пактот за стабилност.

Неговата функција веќе ја нема основната задача, а по приемот на Бугарија и на Романија во ЕУ, регионот ќе биде стеснет, ставен во кош и сведен само на земјите од Западен Балкан, кои и натаму ќе сонуваат и не ќе знаат што сакаат од себе, освен Хрватска која рече "не" за политичко збратимување, но ја прифати идејата за безцаринска зона.

### ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ

Поради последниот социјалистички бедем - Белград, Пактот за стабилност беше роден во 1999 година, но судбината си поигра со него во



■ Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

истиот град, каде Дунав ја љуби Сава, во Белград да биде најавена информацијата за негово згаснување или видоизменување, што всушност значи признание за TNE END. Во Скопје оваа вест беше симболично проследена низ медиумите, без некоја возбуда или анализа што Македонија доби од Пактот, од кој се очекуваше да потече мед и млеко. Но, очигледно Вавилонската кула се урна како кула од карти, бидејќи меѓународната заедница падна на испитот, а инволвираните



АЛЕКСАНДАР ДИМИТРОВ, ПОРАНЕШЕН МИНИСТЕР ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ

# ПРИКАЗНА ЗА ПЕТЕЛ КОЈ СНЕ

**"И покрај сите уверувања, желби или надежи, кои постоеја кај земјите донатори и кај земјите кориснички, вклучувајќи ја и РМ, Пактот не ги даде очекуваните резултати. Причините се во бирократското позиционирање на ЕУ и на сите системи во рамките на Пактот за стабилност, кој беше дел од огромната машинерија на Унијата. Но, тука сигурно има и одредени геополитички, геостратешки интереси или неусогласености", вели Александар Димитров, поранешен министер за надворешни работи.**

страни, земјите од Југоисточна Европа, го пропуштија возот, така што ја прокоцкаа шансата да бидат ем мудри, ем сити. Во целиот случај македонските политичари се однесуваа ноншалантно, а ветувајќи ни "брда и долини", всушност ни симнуваа ѕвезди од небото. Но, откако ја увидоа сопствената грешка во однос на сериозноста на Пактот за стабилност, премолчно ја примија информацијата за неговиот погреб, кој ќе биде интимен и без присуство на балканците.

"Пактот за стабилност беше донесен на 10 јули 1999 година во Келн, симболично на истиот датум кога беше потпишано примирјето и за-

вршувањето на активностите на НАТО врз тогашна Југославија. Идејата на Пактот беше преку т.н. три столба: прво, јакнење на демократијата; второ, економска обнова и развој; и трето, јакнење на безбедноста и сигурноста; да му се помогне на регионот во неговиот развој и во демократизирање", истакнува Александар Димитров, поранешен министер за надворешни работи и актер на првите активности поврзани со Пактот.

Според него, помошта наменета за регионот тогаш била насочена кон некои земји од Југоисточна Европа, а не кон сега т.н. Западен Балкан. На тој начин, долгорочно гледано, непосредно ѝ се помагало и на Европа, бидејќи само развиени, демократски, безбедни и стабилни земји можат кога тогаш да очекуваат прием во ЕУ.

"Мојата позиција, и тогаш а и денес, е дека најдобро ќе беше Пактот за стабилност да се концентрира на еко-



СЕГАШНИОТ СПЕЦИЈАЛЕН КООРДИНАТОР НА ПАКТОТ ЗА СТАБИЛНОСТ, ЕРХАРД БУСЕК

мера да се издвојат најавените средства за тие намени; и трето, отсуството на непознавање на суштината на проблемите кои секоја од земјите ги има поединечно, а и регионот во целина, за да бидат што покомпатибилни со европските стандарди и со ЕУ", оценува Димитров.

Имаше ли судири меѓу американската и европската надворешна политика како да се развива овој проект?

"Во тоа време немаше, се работеше синхронизирано, барем она што можеше јавно да се забележи. Но, судирите почнаа, ако говориме во вистинска смисла на зборот, оној момент кога требаше да се одговори на прашањето за подготвеноста на богатите земји за определувањето и донирањето на сумите", нагласува Димитров.

Кои од земјите од регионот го искористија овој инструмент - донирање средства за одредени проекти?

"За жал, немам конкретни показатели, но тогаш во разговор со колегите од регионот, со министрите за надворешни работи од Албанија, Бугарија, Романија, па и од Југославија, која се приклучи во втората фаза, по промените на режимот во Белград, и кај нив и кај мене преовладуваше принципиелно незадоволство од бавноста на реализацијата на проектите, од неподготвеноста да се определат онолку средства колку што беа најавувани. Заедничка и моја оценка беше дека на тој начин, со такво бавно реализирање на она што е договорено и прифатено, се испраќаше многу лоша порака и лош сигнал за регионот во целина. На пример, за Македонија, по сите стандарди на Европската банка за обнова и развој, од 35 или 36 проекти конкурирани во т.н. работна маса, односно во економскиот столб, беа прифатени 5 брзостартувачки проекти, за кои беа определени или требаше да бидат донирани околу 175 милиони евра. Таа сума требаше да биде донирана, но колку што ми е познато, не верувам дека и 10 проценти од нив се реализирани, а овие 5 брзостартувачки проекти требаше да почнат во рок од една

# ЕВРОПСКИОТ СЕ ЦРНО ЈАЈЦЕ

номскиот развој, бидејќи очигледно сите земји во регионот, како и Македонија, страдаат од недоволно економски развој, што е предуслов за поголема демократија и за почитување на човековите права од една страна, и предуслов за поголема безбедност и сигурност, од друга", објаснува Димитров, кој не потсетува на фактите дека кон крајот на март 2000 година, во Брисел се одржала донаторска конференција.

"Тогаш за сите три столба или како ги нарекувале три работни маси на Пактот за стабилност, разни донатори, почнувајќи од ЕУ, преку САД и други побогати земји беа

најавени околу 2,5 милијарди евра за донации. Овие средства беа најавени дека ќе бидат донирани и определени, под услов да се изработат конкретни физибилити проекти, кои ќе бидат апликативни и ќе можат да донесат некаков резултат. Но, за жал, многу брзо вториот столб, наменет за економскиот развој, кој објективно беше најскап и најмногу бараше средства, некако беше запоставен и напуштен. Според она што го знам, Пактот ги сконцентрира сите активности кон првата и кон третата работна маса, односно се сврте кон човековите права, демократијата, безбедноста и сигурноста во регионот. Мислам дека на тој

начин се пропушти една голема шанса, која преку дејствувањето на Пактот, со сите негови механизми кои полека се институционализираа, тоа ќе беше од огромна помош за регионот, кој требаше да се развива во функција за негово полесно вклучување или вградување во проектот за заедничко влегување во европскиот дом. Зошто до тоа не дојде е големо прашање. Мислам дека за тоа постојат најмалку три причини: прво, не докрај дефинираните проекции на главните европски, па и светските центри, Вашингтон и Брисел, што да прават со овој регион; второ, недоволната искрена желба или на-

година. Значи, најдоцна до април 2001 година тие требаше да се реализираат. Во овој момент, не знам што сега од овие 5 проекти се реализира: автопатот Демир Капија-Гевгелија, заобиколницата околу Скопје, мали проекти за водоснабдување за кои требаше да се донираат меѓу 25 и 50 милиони долари, 400 киловолтниот далновод кон Бугарија, и граничниот премин Блаце", истакнува ексминистерот.

Која е причината за ваквиот бавен пристап на земјите, кои донираат средства?

"Не знам за другите, но кога зборувам за овие 5 брзостартувачки проекти заклучок е дека постои проблем во структурирањето на Пактот, бидејќи овие проекти беа готови и афирмирани од страна на сите учесници на Самитот на Пактот, кој се одржа кон крајот на јули и август 1999 година. Тогаш секоја земја требаше нешто да претстави. Македонија понуди огромни проекти, кои веќе беа одобрени како физибилити студии, и ние појдовме од тоа дека тие се апликативни и полесно прифатливи, бидејќи имаат регионално значење, а половина од нив беа изработени во тесна соработка со владите на Албанија и на Бугарија. Но, до тоа не дојде. Според тоа, во однос на економскиот дел од Пактот за стабилност, проблемот беше во функционирањето, во алоцирањето на средствата и подготвеноста тие да се дадат во рамките на Пактот", го лоцира проблемот ексдипломатот.

## **БИРОКРАТСКА МАШИНЕРИЈА**

Првите критики на меѓународните политичари за нефункционирањето на Пактот, доаѓаа од луѓето кои го водеа овој проект. Бодо Хомбах тоа го правеше пред заминувањето од функцијата специјален координатор на Пактот. Потоа го критикуваа и други фактори...

"Подоцна не ги следев сите активности, освен што начелно собирав информации. Но, мислам дека и покрај сите уверувања, желби или надежи, кои постојеа кај земјите донатори и кај зем-

јите кориснички, вклучувајќи ја и РМ, Пактот не ги даде очекуваните резултати. Причините... како што веќе реков, ги гледам во бирократското позиционирање на ЕУ и на сите системи во рамките на Пактот за стабилност, кој беше дел од огромната машинерија на Унијата. Но, тука има и одредени геополитички, геостратешки интереси или неусогласености, кои дополнително негативно влијаеа врз афирмацијата и исполнувањето на онаа основна задача, која требаше да ја има Пактот", вели Димитров.



**ПОРАНЕШНИОТ СПЕЦИЈАЛЕН КООРДИНАТОР НА ПАКТОТ ЗА СТАБИЛНОСТ, БОДО ХОМБАХ**

Може ли да се оцени дека уште тогаш можеше да се насети кризата која денес се манифестира во ЕУ, што да прави со себе и со земјите од Западен Балкан?

"Како времето минува, човек сè повеќе може да размислува дека Пактот за стабилност, покрај сите негови добри намери, одредени кругови го оценуваат дека тој испадна - морковот за земјите, кои тогаш беа соочени со она што се случуваше во регионот, а на крај и морковот го нема. Значи, на крај,

не би сакал да речам, ама завршивме со стапот".

Ако се анализира форсирањето на првиот или на третиот столб, развојот на демократијата и безбедноста, сепак ниту во тие намери не се успеа - Босна и Херцеговина сè уште е на почетокот од Дејтонските преговори, Косово исто така, а Албанија се соочува со корупцијата. Таа е проблем за Романија, за Бугарија, чии патишта кон ЕУ привремено се стопирани, а нешто слично се случува и во Македонија!?

"Кажав дека само со економски развој се овозможува

во ЕУ, практично во 2007 година остануваат само земјите од Западен Балкан, така што прашање е дали тој ќе биде способен да функционира само за нив, или Унијата ќе осмисли некој друг механизам, кој ќе им помогне за влез. Но, при тоа ќе мора да се има предвид огромната сложеност на функционирањето на ЕУ, која го проширувањето и проблемите кои ги има со недонесувањето на Уставот и ригидноста, која се јавува во одредени земји кои го блокираат натамошното проширување, за жал, во вакви услови Западен Балкан и Македонија, независно што нашата власт тврди или нереално ветува, процесот ќе биде забавен. Сметам дека преговорите за членство ќе ги почнеме по две-три години, но не можеме да очекуваме исполнување на Копенхагенските критериуми и наше членство за овие 10 или 15 години", оценува Димитров.

Може ли Западен Балкан да биде надеж, кој како проект нашите политичари го прифатија, додека хрватскиот премиер Иво Санадер го дочека на нож за да се престане со сонот за некоја нова Југославија, иако таа е замислена како бесцаринска зона?

"Западен Балкан не е проект, тоа е идеја за слободна царинска унија, која е обврска и на РМ, поврзана со Договорот за стабилизација и асоцијација. Познато е дека РМ прва преговараше и го потпиша тој договор или спогодба, во кој е предвидено почеток на царинска унија за земјите од т.н. Западен Балкан, бидејќи објективно тоа и сме, така што тука не гледам ништо проблематично. Напротив, ДА уште во 2002 година се залагаше и ја критикуваше тогашната и сегашната влада што доцни со предлагањето за царинска унија на Западен Балкан, односно на просторот на Југоисточна Европа, бидејќи на тој начин ќе може да се оствари функционирањето на економскиот развој и обуката на земјите како треба утре да се однесуваат и да можат да бидат поадаптибилни членки на ЕУ", коментира Димитров.